

Mercè Durfort a la Universitat de Barcelona

A finals dels anys vuitanta del segle passat, les universitats es van veure immerses en un procés intensiu de *numerarització* del seu professorat que posava fi al llarg període d'incertesa que planava sobre aquestes institucions des dels anys setanta i que va cloure la Llei de reforma universitària del 1983. Això va implicar que sovintegessin els actes de preses de possessió dels professors que havien aconseguit la seva estabilització, circumstància que va afectar un nombre considerable de persones que assolien una normalització de la seva situació, fins llavors transitòria i incerta. Amics i col·legues solien ser-hi presents per acompanyar els nous professors. En una d'aquestes reiterades cerimònies, en acabar l'acte, vaig adonar-me que entre els assistents hi havia la senyora Coll, vídua Durfort, mare de la doctora Mercè Durfort, catedràtica de biologia cel·lular de la Universitat de Barcelona (UB) que, en canvi, no hi era present. Vaig saludar-la i em va explicar els motius d'una presència que no era evident a primera vista. Em va explicar que havia vingut en nom de la seva filla, la qual era fora de Barcelona aquells dies i li havia demanat que fes acte de presència en la presa de possessió d'un dels membres del seu departament, tot suplint la seva absència.

És un fet que resumeix un aspecte particular de la rellevant participació de la doctora Durfort en els anys que va estar vinculada a la UB. Per a ella, la seva activitat universitària i la seva família esdevenien una unitat de contorns indefinits i complementaris, reblats pel fet que el seu domicili era molt a la vora de la Facultat de Biologia. La seva mare, funcionària de la Generalitat, fou prou prudent per exiliar-se el 1939 i emprendre el desolador camí de l'exili, endevinant el que podria caure-li a sobre. Mercè naixeria a França, a la bella regió del Loira i, retornades a Catalunya, l'afecte de la Mercè per la mare omplia una part important de la seva vida personal i explicava l'excel·lent implicació de la família en la vida universitària. Aquesta continuïtat entre vida personal i dedicació professional,

amb una intensitat que revelava la profunda delicadesa de la relació que s'havia establert entre elles, explicava la implicació excepcional entre família i universitat, com vaig tenir el privilegi de comprovar en diverses ocasions, molts cops amb la companyia del professor Joan Jofre.

Si el fet que he recordat posa de manifest la implicació familiar en la vida universitària, en canvi els trets característics de la vida familiar es projectaven en la conducta de la Mercè a la universitat: la preocupació pels seus alumnes, la seva atenció a les condicions en què es descabdellava el seu compromís amb la Facultat, el seu tracte cordial —no exempt d'exigència i de rigor quan calia— definien el seu comportament sobretot a la Facultat, però no només allà. Molt activa en el record i en les celebracions en què intervenien els col·legues i altres persones que ella respectava i valorava, es comprometia amb la seva participació sol·lícita sense que aquesta implicació personal es rebaixés en elogis injustificats ni alimentés els comareigs, a vegades freqüents, entre els que compartim tant de temps a redós de les instal·lacions universitàries.

Tenia un caràcter afable i acollidor que es mostrava en petits detalls. Puc donar-ne un exemple que en el seu moment vaig valorar molt especialment. Era en ocasió de presentar-me a les eleccions de rector a finals dels anys vuitanta. En aquests casos se solia fer una visita a les diferents entitats que formaven la universitat per trobar les persones que havien de decidir els resultats de les eleccions. El meu caràcter feia especialment incòmode i força esgotador un procés que esdevenia inacabable, ateses les dimensions de la UB. A més, com que la nova Llei obria una nova etapa que suposava la recuperació d'una certa autonomia universitària, una part ben important de les decisions d'aquella casa no dependrien ara de ministeris ni de conselleries, sinó que haurien d'adoptar-se en els rectorats. Com era previsible, aquestes converses solien desenvolupar-se amb l'exhibició d'una explicable llista de problemes i d'insuficiències que tenien la virtut de fer-me sortir una mica deprimat de les reunions. La doctora Durfort va fer diferent la visita a la Facultat de Biologia. Joan Jofre (amb qui havia coincidit a la Universitat de les Illes Balears i que s'integraria en l'equip que ens proposàvem per administrar la Universitat) em va adreçar al Departament que dirigia la doctora Durfort. La reunió no va eludir l'enumeració de problemes i mancances —a això, ja hi estava acostumat—, però fou embolcallada de l'amable possibilitat de participar en el consum d'uns especialment atractius caramels que provocaven forçoses temptacions entre els assistents. Tot emanava satisfacció i establia un cert optimisme. Començava una llarga amistat amb la doctora Durfort, que es perllongaria més enllà del rectorat, en diferents ocasions. Seguint el seu costum, m'incloïa en records especials per Nadal o pel sant. Això va seguir fins poc abans de caure greument malalta.

Però la Mercè es preocupava no solament dels problemes que a ella l'afectaven d'una manera directa, sinó també dels que feien referència al conjunt de la universitat, àmbit en què estava encaparrada per qüestions més bàsiques, referides al govern universitari, que naturalment havíem d'atendre. Un dels problemes que tenallava la Facultat de Biologia era el nombre d'estudiants que un cop acabat l'ensenyament secundari demanaven inscriure's a biologia i que fàcilment aconseguien finalment de ser admesos, de manera que se superaven els límits del que la Facultat podia atendre degudament. La insuficiència s'explicava sens dubte per la carència de mitjans de la casa, però també pel fet que aquells anys s'havia produït, aquí i arreu, una allau d'estudiants més nombrosa del que havia estat habitual, amb la generalització dels estudis superiors a tot Europa. Tanmateix, no era l'única facultat afectada (les facultats de dret o d'economia, entre d'altres, patien la mateixa situació). I el caràcter experimental dels estudis n'agreuja el problema, a més de recollir alguns estudiants que en altres branques d'estudis topaven amb un *numerus clausus* particular. Posar un topall al nombre d'inscrits admesos al primer curs s'escapava de les funcions del rector i calia demanar-ne l'adopció al Consell d'Universitats que integraven la Secretaria d'Estat d'Universitats i al conjunt dels rectors d'universitats públiques espanyoles. No era gens fàcil aconseguir-ho, a causa de les sempre presents implicacions polítiques i de disparitat entre universitats. Així i tot, vàrem aconseguir aquesta limitació. Ja a l'avió de tornada cap a Barcelona, vaig trobar algú (no recordo qui en aquest moment) de la Facultat de la Mercè i vaig demanar-li (era tard, al vespre) que li ho comunicés a ella, perquè era un tema del qual m'havia parlat i sabia que la neguitejava. La Mercè ho va valorar personalment i m'ho va agrair ben sincerament fins a tal punt que, sovint, ho recordava; era una altra manifestació de l'aspecte familiar i personal que demanava a la vida universitària.

La UB disposava d'una memorable col·lecció d'aparells i d'altres estris de caràcter científic destinats a l'ensenyament i utilitzats en la recerca. Aquest equipament s'havia de renovar d'una manera constant i en un moment donat es va fer de forma accelerada. Les velles andròmines que en restaven, a banda d'una certa significació sentimental, tenien un gran valor atès el seu caràcter històric. El volum i la dispersió de material per tots els Campus de la nostra Universitat projectaven el risc d'abandonament, tenint en compte l'estretor d'espais que patia llavors la casa. Aquesta era una de les raonables obsessions de la doctora Durfort, que demanava que s'endegués un museu per a poder conservar en bones condicions l'esmentada col·lecció. Vàrem intentar-ho amb un èxit perfectament descriptible i, encara que em va saber molt greu, la manca dels espais ho impedia per motius pràctics i segurament per la urgència d'altres qüestions.

La doctora Durfort va gaudir especialment de les festivitats i les commemoracions universitàries, també d'aquelles que abastaven el conjunt de la universitat.

La seva estima per la cultura i la història de França —augmentada per la seva vinculació familiar— va comportar que es comprometés amb gran entusiasme en la commemoració que vàrem fer del centenari de la Revolució Francesa; també la devoció que sentia per la seva mare va fer que participés de manera activa en el cinquantenari de la Guerra Civil i, posteriorment, en el record de l'assassinat del president Lluís Companys.

Una vegada em va passar una llista de científics catalans, la majoria relacionats amb la nostra Universitat, que haurien de ser recordats a través de la denominació dels carrers de la ciutat per evitar oblits imperdonables. La llista era bastant llarga i desbordava el nombre de carrers que havien estat originats per la urbanització del Campus de Pedralbes. Quan vaig demanar-li si la podríem escurçar, em va proposar que en parlés i ho proposés a l'alcalde Maragall per batejar nous carrers en el moment en què la ciutat obria noves vies a conseqüència de les obres dels Jocs Olímpics. Per això, quan vàrem restaurar una aula del Pati de Ciències de l'edifici central de la Universitat per dedicar-lo a complement de l'Aula Magna i apta per a reunions més reduïdes, la doctora Durfort va maldar perquè portés el nom de Santiago Ramón y Cajal, antic professor de la UB i pel qual sentia una devoció especial.

Vaig ser a la simpàtica conferència que va fer a la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, referida a l'obra de les dones científiques que havia donat Catalunya. Fou el darrer cop que vaig assistir a una de les seves intervencions.

Potser amb aquesta conferència resumia el seu destí i la seva vida.

JOSEP M. BRICALL
Rector de la Universitat de Barcelona de 1986 a 1994